

Ο πόλεμος του Χανς Γιόνας

Θυμόμαστε με πολλές αφορμές αυτόν τον Σεπτέμβριο την έναρξη του Β' Παγκοσμίου πριν από 80 χρόνια, όταν η Αγγλία και η Γαλλία κήρυξαν τον πόλεμο στη χιτλερική Γερμανία. Μία από αυτές ας είναι και η περίφημη έκκληση του Χανς Γιόνας, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από το **Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης** με τον τίτλο «Η συμμετοχή μας σ' αυτόν τον πόλεμο» (μτφ. Γιώργος Ανδρουλιδάκης, σειρά minima).

Ο φιλόσοφος που θα αναπτύξει μεταπολεμικά την «ηθική της ευθύνης» (απέναντι σε όσους ζουν, αλλά και όσους θα ζήσουν μελλοντικά στον πλανήτη) αποδεικνύεται ο «άνθρωπος της ευθύνης» τη στιγμή που πρέπει. «Τούτη είναι η δική μας ώρα, τούτος είναι ο δικός μας πόλεμος» ακούγεται ήδη στις πρώτες φράσεις της ομιλίας, η οποία γράφεται στην Ιερουσαλήμ τον Σεπτέμβριο του 1939 και εκφωνείται για πρώτη φορά στις 6 Οκτωβρίου εκείνης της χρονιάς ενώπιον φίλων στο σπίτι του γερμανοεβραίου Γκούσταφ Κρόγιανκερ. Ο Γιόνας καλεί τους ομοεθνείς του σε πόλεμο διαρκείας με τη ναζιστική μηχανή, στο πλευρό των δυτικών συμμάχων, και μάλιστα υπό το κέλυφος μιας ξεχωριστής «εβραϊκής λεγεώνας». Αυτός ο υπέρ πάντων αγώνας είναι ταυτόχρονα και η λυδία λίθος που θα αποδείξει την τιμή των Εβραίων, την οποία «θα κάναμε τη στιγμή που θα ενδίδαμε στη σκέψη να σφύσουμε άλλους λαούς να αγωνιστούν τον δικό μας αγώνα...». Ο γεννημένος το 1903 στο Μένκεν-γκλαντμπαχ στοχαστής, που εγκαταλείπει τη Γερμανία το 1933, μετέρχεται λογικά και συναισθηματικά καθώς απευθύνεται στους γερμανόφωνους της Παλαιστίνης. Ένα από τα βασικά: ότι στον πόλεμο της γενιάς τους συγκρούονται ο δυτικός ανθρωπισμός με τη «λατρεία της εξουσίας που περιφρονεί τον άνθρωπο». «Ως κορυφαίος μελετητής του γνωστικισμού, αντιλαμβάνεται καίρια ότι ο πόλεμος αυτός είναι πόλεμος κατά του παγανισμού, του παγανισμού της φύλης, του αίματος, της δύναμης», όπως σημειώνει στο επίμετρο ο Σταύρος Ζουμπουλάκης. Ο τελευταίος υπενθυμίζει παράλληλα ότι η έκκληση δεν είχε απήχηση στους κύκλους των γερμανόφωνων, ενώ εντοπίζει και τα εμπόδια της πρότασης του Γιόνας. Το Εβραϊκό Πρακτορείο θεωρεί ότι ο κύριος εχθρός είναι οι Άραβες, ενώ οι Βρετανοί δεν επιθυμούν ενίσχυση των εβραϊκών στρατιωτικών δυνάμεων. Τελικά η Εβραϊκή Ταξιαρχία ως ανεξάρτητη δύναμη μάχης στην Ανατολική Μεσόγειο θα ανακοινωθεί μόλις τον Σεπτέμβριο του 1944, χάρη σε προσωπική παρέμβαση του Τσόρτσιλ.

Ο Τόμας Μαν

Κατά κάποιον τρόπο, μετά την έκκληση του Γιόνας για οριστική ήττα των Ναζί μπορεί να διαβαστεί συμπληρωματικά η έκκληση ενός άλλου μεγάλου Γερμανού, που τον Δεκέμβριο του 1939 έγραφε: «Μια ήττα θα ήταν ιδανική για να εξισορροπήσει το ιστορικό πρόβλημα, να μετριάσει τα αυστηρά, εκφοβιστικά χαρακτηριστικά της Γερμανίας...». Ήταν ο Τόμας Μαν στο οδυνηρά αναλυτικό «Αυτός ο πόλεμος» (εκδ. Πόλις, μτφ. Μαργαρίτα Ζαχαριάδου, 2017).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΑΓΕΡΙΑΔΗΣ

Το νέο παιδικό της Αλκς Ζέν

Μια οφειλόμενη διόρθωση: το νέο μυθιστόρημα της Αλκς Ζέν με τίτλο «Ένα παιδί από το πουθενά» (με πρωταγωνιστή τον 10χρονο Ικάρο Λαμπρίδη, που θα ήθελε να έχει πατέρα τον Τζο Νέ-σμπο) θα κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις Μεταίχμιο τον Νοέμβριο και όχι από τον Καστανιώτη, όπως λανθασμένα γράφτηκε σε περασμένο τεύχος.

ΟΙ ΖΩΕΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

Ο «κυδαίος Οδυσσέας»

«Είναι το κυδαιότερο βιβλίο στην αρχαία και σύγχρονη λογοτεχνία... Όλοι οι μυστικοί υπόνομοι της αμαρτίας καταλήγουν στον χείμαρρο των άπιστευτων σκέψεων, εικόνων και πορνογραφικών λέξεων. Και οι αμέτρητες φαντασιοκοπίες του συνοδεύονται από αισχρές και απεχθείς βλασφημίες εναντίον της χριστιανικής θρησκείας και του ονόματος του Χριστού – βλασφημίες που συνδέονταν με τα πλέον εξευτελιστικά όργανα του σατανισμού». Είναι απόσπασμα από την κριτική της *Sunday Express* για τον «Οδυσσέα» του Τζέιμς Τζόις (επί-νω) το 1922 και τη θυμίζει ο Μάικλ Τσέιμπσον στο υπέροχο ανάγνωσμά του «Ο "Οδυσσέας" στη δίκη» στο *New York Review of Books*.

ΛΟΓΙΑ, ΛΟΓΙΑ, ΛΟΓΙΑ

Εργαλεία από χιτίνη

«Ο εξάδελφός μας το έντομο έχει έναν εξωτερικό σκελετό φτιαγμένο από γυαλιστερή καφέ χιτίνη, ένα υλικό με μεγάλη αντοχή στις απαιτήσεις της εξέλιξης. Όπως η εμβιομηχανική έχει σμιλέψει τα σώματά μας δίνοντάς τους καινούργιες μορφές, έτσι και η εξέλιξη έχει διαμορφώσει τα στόματα των πρώτων εντόμων φτιάχνοντάς τις σμίλες, τα σιρόνια και τα βελονοειδή μαχαίριδια των απογόνων τους και έχει κατασκευάσει ειδικά εργαλεία από τη χιτίνη – θυλάκους για να μεταφέρουν γύρη, βούρτσες για να καθαρίζουν τα σύνθετα μάτια τους, εγκοπές στις οποίες παίζουν τραγούδια. – Από το πρόγραμμα εκλαϊκευτικής επιστήμης *Ανθρώπινα Εντομα!* Σήμερα το πρωί ξύπνησα και ανακάλυψα ότι η εμβιομηχανική είχε προβάλει απαιτήσεις πάνω μου κατά τη διάρκεια της νύχτας. Η γλώσσα μου είχε γίνει βελονοειδές μαχαίριδιο και το αριστερό μου χέρι διέθετε μια μικρή βούρτσα από χιτίνη, σαν να προοριζόταν για να καθαρίζω ένα σύνθετο μάτι. Εφόσον δεν διέθετα σύνθετα μάτια, σκέφτηκα πως ίσως να ήταν προμήνυμα επερχόμενης αλλαγής».

ΓΛΩΣΣΙΔΙΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΠΠΑ

Τετραπέρατοι και γαλαζοαίματοι

Ιδού μερικές ενδιαφέρουσες, βεβαιωμένες ή πιθανολογούμενες, ετυμολογίες αλλά και προελεύσεις λέξεων και φράσεων, με την ευκαιρία της φθινοπωρινής επανόδου. *Πιλατεύω*: Από τον Πόντιο Πυλάτο και τη διστακτικό-τητά του να πάρει απόφαση για την τύχη του Χριστού. *Σταυρωτίδες* (=κωροφύλακες): Από τα φυσεκλίκια που τα φορούσαν σταυρωτά πάνω από τη στολή τους. *Υπερέβη τα εσκαμμένα*: Το άλμα του ήταν τόσο μεγάλο ώστε βγήκε από το σκάμμα. *Τετραπέρατος* (=αυτός που έχει επισκεφθεί τα τέσσερα πέρατα, τις τέσσερις άκρες της Γης). Στην πρώτη έννοια της λέξης, κοσμογυρισμένος. Κατ' επέκταση, ανοιχτόμυαλος, οξυδερκής. *Γαλαζοαίματοι*: Οι αριστοκράτες, σε αντιδιαστολή με τους γεωργούς, τους τεχνίτες, κ.λπ., δεν έκαναν χειρωνακτικές εργασίες ούτε εκτίθενταν στον ήλιο. Έτσι, διακρίνονταν καθαρά οι γκριζογάλανες φλέβες τους.

Από το «Σταθερές στρατηγικές για μεσαία στελέχη» της Eileen Gunn, στην «Ανθολογία Επιστημονικής Φαντασίας», τόμος 5, Εξάντας, επιλογή και μετάφραση Χριστόδουλος Λιθαράς